

Metodica predării istoriei

CÎTEVA OBSERVAȚII PRIVIND PREDAREA ISTORIEI LA CLASELE MICI (I—IV)

MARIA GEORGESCU-BOȘTINĂ

Procesul de renovare a învățămîntului implică cu necesitate atît revizuirea conținutului cît și a metodelor și procedeele de predare a istoriei la clasele mici.

Pentru realizarea acestei renovări, Institutul de științe pedagogice a inițiat cercetări în vederea stabilirii obiectivelor educaționale care se urmăresc la toate disciplinele prevăzute în planul de învățămînt, printre care și pentru istoria patriei la clasele mici.¹

Elaborîndu-se obiectivele educaționale ale „istoriei” în clasele I—IV, s-a constatat că acestea se reflectă în mare parte în actualele programe și manuale școlare (manualele de citire pentru clasele I—III și manualul de istorie pentru clasa a IV-a). Aceasta se explică prin faptul că actualele programe și manuale au la bază interpretarea faptelor istorice în lumina concepției materialismului istoric și în lumina sarcinilor trasate prin documentele noastre de partid.

Obiectivele educaționale vizează atît latura cognitivă cît și cea volițional-afectivă.

În ceea ce privește latura cognitivă, li se cere elevilor cunoașterea faptelor și evenimentelor mai semnificative din istoria patriei noastre în domeniul economic social, politic și cultural, pe care elevii se știe să le plaseze în timp și în spațiu. În realizarea acestor cerințe, cele mai mari dificultăți se întîmpină în înțelegerea faptelor și evenimentelor din domeniul economic. Faptul că, în clasa a IV-a, li se cere elevilor să cunoască orînduirile social-economice, pe teritoriul patriei noastre, în succesiunea lor cronologică, și unele trăsături esențiale ale acestora, mai ales din punct de vedere economic, face ca perioadele

---

¹ Cercetările în ceea ce privește istoria, se fac de un colectiv de profesori și învățători din diferite școli din Capitală și din țară, sub îndrumarea cercetătorilor din Institutul de științe pedagogice.

În vederea stabilirii acestor obiective, s-a plecat de la stadiul actual al cercetărilor cu privire la predarea istoriei. Pentru aceasta, s-a inițiat un experiment care se desfășoară în Sc. g-rală nr. 122 din București, școala de bază a institutului și în faza actuală, am aplicat probe și la școlile g-rale: nr. 1 Oltenița, șc. g-rală din com. Monosia și șc. g-rală cu predare simultană, din com. Moara Domnească, Ilfov.

de trece de la o orînduire social-economică la alta, cu toate elementele concrete de la care pornim, să nu poată fi bine înțelese la această vîrstă. Este greu să-i facem pe elevi să înțeleagă coexistența, în aceste perioade de tranziție, a unor elemente aparținînd orînduirii social-economice anterioare cu elementele noii orînduiri și modul cum iau naștere și se dezvoltă acestea. Dacă, la această vîrstă, elevii pot să prezinte orînduirile social-economice în succesiunea lor și să stabilească, în linii mari, unele trăsături esențiale ale orînduirilor respective, ei întîmpină mari greutăți la încadrarea acestora în timp și, în mod deosebit, în ceea ce privește perioadele de tranziție. De exemplu: trecerea de la comuna primitivă la orînduirea sclavagistă, perioada de trecere de la sclavagism la feudalism (sec. III—X) etc.

Deși programa școlară nu indică aceste perioade ca perioade de trecere de la o orînduire la alta, totuși acest lucru este implicat de la sine în conținutul programei, întrucît se cere prezentarea faptelor istorice încadrate în orînduiri social-economice.

De exemplu, după încetarea stăpînirii romane în Dacia, în programă se indică tema: „Migrațiunea popoarelor. Formarea poporului român și a limbii române“, temă care nu este încadrată însă nici în orînduirea sclavagistă și nici în cea feudală. Imediat după această temă, urmează „Formarea statelor feudale românești“. În această situație, învățătorul este obligat să încadreze aceste teme într-una din orînduirile social-economice, și, deci, să trateze perioadele de trecere.

În ceea ce privește faptele și evenimentele din domeniul social, la clasa a IV-a, li se cere elevilor să cunoască clasele sociale principale existente în diferitele orînduiri social-economice, precum și momentele cele mai importante ale luptei de clasă. Dacă elevii pot să-și însușească reprezentările despre clasele sociale, specifice fiecărei orînduiri social-economice (proprietar de sclavi—sclavi; feudali—iobagi; burghezi—proletari), aproape inaccesibilă este problema înțelegerii proceselor de formare a acestor clase și considerăm că înțelegerea procesului de formare a claselor respective nici nu ar trebui cerută la această vîrstă.

În domeniul politic, li se cere elevilor să cunoască modul în care s-a format statul și formele pe care l-a avut acesta în diferitele orînduiri social-economice (statul sclavagist, feudal, capitalist, socialist). Ca și în cazul claselor sociale, este greu de înțeles de către copii procesul de formare a diferitelor tipuri de state, mai ales pentru statul sclavagist și cel feudal. Mai accesibilă, la această vîrstă, este înțelegerea descrierii desfășurării unor evenimente cum sînt: răscoalele, războaiele etc. și caracterul acestora.

În domeniul culturii, la clasa a IV-a, nu se cer decît numai cîteva fapte și date din cele mai semnificative, ceea ce este foarte necesar.

Tot de domeniul cognitiv aparține și însușirea conștientă a datelor cronologice. Considerăm că, pentru înțelegerea istoriei patriei, *se impune o grijă permanentă* pentru formarea noțiunilor cu privire la timp, în cadrul fiecărei lecții (însușirea noțiunilor de deceniu, secol sau veac, epocă). De aceea, este necesar ca permanent, elevii să fie obligați să încadreze datele evenimentelor învățate în secol și în epocă.

Este cunoscut faptul că, la această vîrstă, elevii memorează cu mare ușurință termenii corespunzători noțiunilor fără să înțeleagă conținutul acestora (trăsăturile esențiale). De aceea, se impune ca ori de cîte ori elevii dau denumirea unei noțiuni să li se ceară să explice ce înțeleg prin aceasta.

Încă de la clasele mici, trebuie să li se ceară elevilor să coreleze cunoștințele de istorie cu cele însușite la geografie, literatură, muzică, desen etc. Această corelare dă valoare operațională cunoștințelor însușite în cărul diferitelor obiecte, contribuie în mod deosebit la dezvoltarea gîndirii elevilor și îi obișnuiește să sistematizeze cunoștințele însușite, făcînd un pas înainte pe linia generalizării și abstractizării.

Dar, obiectivele educaționale vizează nu numai latura cognitivă ci și latura afectiv-volițională, deoarece prin predarea istoriei urmărim să le dezvoltăm elevilor dragostea față de patrie, față de popor, față de clasa muncitoare și partidul său, de naționalitățile conlocuitoare, față de personalitățile din trecut și prezent, dragostea pentru muncă și oamenii muncii din întreaga lume. De asemenea, prezentarea faptelor și evenimentelor din istoria patriei noastre trebuie să contribuie la educarea moral-cetățenească a elevilor, la formarea trăsăturilor de caracter și voință ale acestora (dîrzenie, perseverență, cinste, spirit de inițiativă, respect față de bunurile și de legile statului nostru etc.).

Prin lecțiile de istorie, încă de la clasele mici, trebuie să se realizeze educația estetică a elevilor (dezvoltarea gustului pentru literatură, muzică, arte plastice, în măsura în care acestea se reflectă în conținutul obiectului „istorie“, la clasele respective).

Realizarea acestor obiective educaționale are repercusiuni asupra metodologiei și tehnologiei didactice. Metodele și procedeele de predare tradiționale, clasice care s-au dovedit deosebit de eficace își păstrează valoarea și în actualitate (povestirea plastică, citirea explicativă, conversația, intuirea ilustrațiilor, a tablourilor istorice etc.). *În condițiile renovării predării istoriei aceste metode și procedee tradiționale trebuie împletite permanent și armonios și la clasele mici cu metode și procedee noi.* Astfel, se pot folosi, în măsura în care este necesar, mijloacele tehnice audio-vizuale moderne, o varietate mai mare a tipologiei lecției — în care să aibă o pondere mai mare lecțiile de formare de priceperi și deprinderi —, extragerea ideilor principale din conținutul lecțiilor, fixarea datelor și evenimentelor într-o schemă în care acestea să fie prezentate în succesiunea lor cauzală, plasarea în timp și spațiu a evenimentelor, familiarizarea elevilor cu izvoarele nescrise și scrise ale istoriei etc.

Nu exagerăm de loc dacă considerăm că, încă de la vîrsta corespunzătoare clasei a IV-a *problematizarea* își găsește eficacitate în ceea ce privește formarea și dezvoltarea gîndirii elevilor. Dacă, în general, la această vîrstă nu le putem cere elevilor, dat fiind nivelul lor de dezvoltare, să rezolve situații-probleme, îi putem face totuși să explice cauzalitatea faptelor și evenimentelor istorice semnificative pe care și le însușesc.

Din punct de vedere metodic, *problematizarea la această vîrstă se referă în mod deosebit la modul cum se desfășoară conversația cu caracter euristic.*

Ținînd seama de cele arătate mai sus, semnalăm și unele deficiențe pe care le-am constatat în conținutul actualului manual de istorie.

a) Dacă manualul este elaborat de un colectiv competent care încearcă să se coboare la nivelul de dezvoltare al elevilor cărora li se adresează, dat fiind greutatea întâmpinate, datorită vârstei acestor copii, în multe cazuri, accentul a fost pus pe memorarea termenilor care definesc noțiunile, fără să se conștientizeze semnificația lor. Or, pentru înțelegerea de către elevii clasei a IV-a a procesului de dezvoltare a societății pe teritoriul patriei noastre din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi, este absolut necesară redarea, într-o formă cît mai accesibilă, a conținutului noțiunilor de istorie. Deoarece, în prezent, elevii rămîn, în mare, parte, la faza de memorare mecanică de fapte și date și de exprimare într-un limbaj necorespunzător, este necesar să se încerce o mai bună concretizare, care să facă posibilă trecerea spre abstractizare, spre formarea reprezentărilor.

Una din problemele cele mai dificile ale predării unui curs sistematic de istorie este, încă de la început, *înțelegerea periodizării istoriei*. Deși datorită metodelor și procedeelelor actuale, folosite în predare, elevii reușesc să-și însușească elementele de cronologie necesare (unități de măsurare a timpului: secol sau veac, epocă, deceniu), totuși legarea lor într-o succesiune care să redea procesul evolutiv al societății ridică mari dificultăți, care sînt cu greu depășite și nu pentru întregul colectiv al clasei. Astfel, unii elevi așază orînduirile social-economice într-o altă succesiune, neputîndu-și da seama că încadrarea în timp a orînduirilor social-economice implică un proces de dezvoltare. Trebuie să precizăm că, elevilor le este totuși ușor să înțeleagă ultima orînduire social-economică — orînduirea socialistă, deoarece elementele care o caracterizează se bazează pe fapte concrete, care cad direct sub simțurile elevilor (atît în cadrul școlii cît și în afara ei) și, deci, reprezentările necesare cu privire la aceste noțiuni sînt mai ușor de format. S-a constatat că cele mai mari greutăți se întâmpină la formarea reprezentărilor cu privire la orînduirea capitalistă, mai ales în perioada de trecere de la feudalism la capitalism, unde problemele sînt foarte complexe.

Și în ceea ce privește formarea noțiunilor despre stat și caracterul lui se întâmpină greutăți în înțelegerea caracterului de clasă al statului (stat sclavagist, feudal, capitalist) și a instituțiilor aparținînd acestuia.

b) Se constată, de asemenea, că în conținutul manualului, elementele de natură factologică, datele cronologice și numele de persoane sînt încă prea multe, unele nefiind neapărat necesare pentru înțelegerea procesului de dezvoltare a societății românești, făcînd apel în special la memorie.

c) În ceea ce privește corelația interdisciplinară, considerăm că ea poate fi realizată în mai mare măsură în manual (cunoștințele însușite la limba română geografie, desen etc.).

d) O altă problemă care se ridică destul de serios este pregătirea învățătorului pentru lecție (documentarea, folosirea materialului intuitiv și ajutorător—documente originale, diapozitive, diafilme etc.)

e) Cît privește caracterul formativ al predării istoriei, credem că este necesară extinderea unei activități bazate pe munca independentă a elevilor, prin folosirea unor *caiete de muncă independentă* cu ajutorul cărora elevii să aplice cunoștințele însușite în cadrul lecțiilor.

f) De asemenea, pentru îmbunătățirea predării istoriei în școală, la clasele mici, s-ar putea iniția cursuri locale de perfecționare a cadrelor didactice, în care să se dea indicații în vederea realizării obiectivelor educaționale ale școlii prezente și viitoare și cu privire la metodologia și tehnologia didactică, în care folosirea mijloacelor tehnice audio-vizuale moderne să-și găsească un loc important, alături de celelalte elemente ale modernizării procesului de învățământ al „istoriei“ la clasele I—IV.

Ținând seama de greutatea constatată în însușirea unui curs sistematic de istorie a patriei la clasa a IV-a, date fiind particularitățile de vîrstă ale elevilor, propunem înlocuirea actualului manual cu unul în care să se redea, cu ajutorul unor povestiri sugestive, numai momentele cele mai semnificative din istoria patriei.

În consecință, învățarea istoriei patriei pe baza unui curs sistematic, în care să se redea orînduirile social-economice în succesiunea lor și periodizarea științifică a istoriei patriei, ar trebui să se facă într-una din clasele următoare, la care vîrsta elevilor permite însușirea conștientă a acestor noțiuni și probleme științifice complexe pe care le ridică această predare.